

ƏDV-nin bəzi məsələləri haqqında

ƏDV-nin hesablanması və ödənilməsi baxımından ən mürəkkəb vergi növüdür. Təcrübə göstərir ki mühasiblər bəzən bu vergi ilə bağlı səhvlərə yol verirlər. Ona görə də daha çox xətvlərinin baş verdiyi məqamlara diqqət yetirmək yaxşı olar.

1. Vergi tutulan dövriyyədən büdcəyə ödənilməli olan ƏDV-nin düzgün müəyyənləşdirilməsinin vacibliyi

Vergi Məcəlləsinin 174.1-ci maddəsinə əsasən Vergi Məcəlləsinin 166-cı maddəsinə uyğun olaraq hesabat dövrü ərzində vergi tutulan dövriyyədən büdcəyə ödənilməli olan ƏDV-nin məbləği Vergi Məcəlləsinin 173.1-ci maddəsinə uyğun olaraq vergi tutulan dövriyyədən hesablanan verginin məbləği ilə Vergi Məcəlləsinin 175-ci maddəsinə uyğun olaraq əvəzləndirilməli olan verginin məbləği arasındakı fərqlə müəyyən olunur.

Başqa sözlə desək, hesabat ayı üçün büdcəyə ödənilməli olan ƏDV hesabat ayında həyata keçirilmiş vergi tutulan dövriyyədən büdcəyə hesablanmış ƏDV məbləği ilə həmin ayda büdcə ilə əvəzləndiriləməli olan ƏDV məbləği arasındakı fərq kimi müəyyən edilir. Bu zaman vergi tutulan əməliyyatın (büdcəyə hesablanmış ƏDV) baş vermə vaxtı Vergi Məcəlləsinin 166-cı maddəsində göstərilən qaydada, büdcə ilə əvəzlənmə isə Vergi Məcəlləsinin 175-ci maddəsində göstərilən qaydada həyata keçirilməlidir.

Beləliklə, vergi ödəyicisi vergi tutulan dövriyyənin baş vermə vaxtının müəyyənləşdirilməsinə səhvə yol versə və yaxud büdcə ilə əvəzlənmə aparılmasının vaxtını düzgün müəyyən edə bilməsə, onda hesabat ayı üçün büdcəyə ödənilməli olan ƏDV məbləği də səhv müəyyənləşdiriləcəkdir.

Bu hansı nəticələrə gətirib çıxara bilər?

Vergi Məcəlləsinin 58.1-ci maddəsinə əsasən verginin (o cümlədən ödəmə mənbəyində verginin) hesabatda göstərilən məbləği verginin hesabatda göstəriləməli olan məbləğinə nisbətən azaldılmışdırsa, vergi ödəyicisinə azaldılmış vergi məbləğinin 50 faizi miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq edilir.

Bu o deməkdir ki, hər hansı bir hesabat ayında bəyannamədə göstərilmiş ƏDV məbləği bəyannamədə göstəriləməli olan ƏDV məbləğindən az olarsa, digər aylarda bəyannamədə göstərilmiş ƏDV məbləğinin bəyannamədə göstəriləməli olan ƏDV məbləğindən artıq olmasına baxmayaraq səyyar vergi yoxlaması zamanı vergi ödəyicisinə həmin azaldılmış məbləğin 50% miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq ediləcəkdir.

Misal. Fərz edək ki, müəssisə yanvar-aprel ayları üçün ƏDV bəyannaməsini aşağıdakı göstəricilərlə təqdim etmişdir:

Hesabat ayı	Vergi tutulan dövriyyədən büdcəyə hesablanmış ƏDV	Büdcə ilə əvəzləndirilən ƏDV	Büdcəyə ödənilməli ƏDV məbləği
Yanvar	1.500	1.300	200
Fevral	1.200	600	600
Mart	700	500	200
Aprəl	2.200	1.800	400
Yekun			1.400

Səyyar vergi yoxlaması zamanı isə aşağıdakı göstəricilər aşkar edilmişdir:

Hesabat ayı	Vergi tutulan dövriyyədən büdcəyə hesablanmış ƏDV	Büdcə ilə əvəzləndirilən ƏDV	Büdcəyə ödənilməli ƏDV məbləği
Yanvar	1.300	1.300	0
Fevral	1.400	600	800
Mart	700	600	100
Aprəl	2.200	1.700	500
Yekun			1.400

Beləliklə, vergi ödəyicisi tərəfindən təqdim edilmiş bəyannamənin göstəriciləri ilə səyyar vergi yoxlamasının aşkar etdiyi göstəricilər (faktiki) arasında aşağıdakı fərqlər vardır:

Hesabat ayı	Bəyannamə üzrə	Faktiki	Kənarlaşma
Yanvar	200	0	+ 200
Fevral	600	800	-200
Mart	200	100	+ 100
Aprəl	400	500	-100
Yekun	1.400	1.400	0

Vergi ödəyicisi bir vergi tutulan əməliyyatı səhvən yanvar ayının bəyannaməsinə daxil etmişdir, halbuki bu əməliyyat fevral ayının bəyannaməsinə daxil edilməli idi. Bu səbəbdən yanvar ayının bəyannaməsində vergi tutulan dövriyyə səhvən 200 manat artıq göstərilmişdir, Buna uyğun olaraq fevral ayının bəyannaməsində vergi tutulan dövriyyə səhvən 200 manat azaldılmışdır. Nəticədə vergi ödəyicisi yanvar ayında büdcəyə ödənilməli ƏDV məbləğini 200 manat artıq, fevral ayında isə 200 manat əskik bəyan etmişdir.

Vergi ödəyicisi büdcə ilə əvəzləndirilən bir məbləği səhvən yanvar ayının bəyannaməsinə daxil etmişdir, halbuki bu əməliyyat aprel ayının bəyannaməsinə daxil edilməli idi. Bu səbəbdən mart ayının bəyannaməsində büdcə ilə əvəzləndirilən məbləğ səhvən 100 manat artıq göstərilmişdir. Buna uyğun olaraq aprel ayının bəyannaməsində büdcə ilə əvəzləndirilən məbləğ səhvən 100 manat azaldılmışdır. Nəticədə vergi ödəyicisi mart ayında büdcəyə ödənilməli ƏDV məbləğini 100 manat artıq, aprel ayında isə 100 manat əskik bəyan etmişdir.

Bu 4 ay ərzindəki göstəriciləri ümumiləşdirsək, aydın olur ki, vergi ödəyicisi ƏDV üzrə vergi öhdəliyini (1.400 manat) tam yerinə yetirmişdir. Bundan əlavə, vergi ödəyicisi iki dəfə ƏDV-ni bir ay əvvəl bəyan etmiş və büdcəyə ödəmişdir. Lakin buna baxmayaraq səyyar vergi yoxlaması zamanı vergi orqanı fevral və aprel aylarında verginin müvafiq olaraq 200 manat və 100 manat azaldıldığını əsas götürəcəkdir. Nəticədə vergi ödəyicisinə azaldılmış məbləğlərin 50 faizi miqdarında maliyyə sanksiyası tətbiq ediləcəkdir:

$$(200 + 100) \times 50\% = 150 \text{ manat}$$

Deyəcəksiniz ki, bu ədalətsizlikdir? Bəlkə də. Lakin bu Vergi Məcəlləsinin 58.1-ci maddəsinin tələbidir. Buna görə də ƏDV bəyannaməsini tərtib edərkən vergi tutulan əməliyyatların və büdcə ilə əvəzləndirilən məbləğlərin öz dövrünə düzgün aid edilməsinə diqqətlə yanaşmaq lazımdır.

2. Qeyri-rezidentlərin vergiyə cəlb edilməsi zamanı vergi tutulan əməliyyatın baş vermə vaxtının düzgün müəyyən edilməsi

Vergi Məcəlləsinin 169.1-ci maddəsinə əsasən ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatla alınmayan qeyri-rezident Azərbaycan Respublikasının ərazisində Vergi Məcəlləsinin 169.2-ci və ya 169.5-ci maddələrində adı çəkilən vergi agenti üçün xidmət göstərsə və ya iş görürsə, işlərin görülməsi və ya xidmətlərin göstərilməsi bu maddəyə uyğun olaraq vergiyə cəlb olunur.

Beləliklə, əgər xidmətin göstərilməsi (işin yerifia yetirilmə) yeri Azərbaycan Respublikasıdır, onda ƏDV-yə cəlb olunan dövrüyyə yaranır. Lakin ƏDV-nin məqsədləri üçün Azərbaycan Respublikasında qeydiyyata alınmayan (Azərbaycan Respublikasında daimi nümayəndəliyi olmayan) qeyri-rezident ƏDV üzrə yerli qanunvericiliyin tələblərini (verginə hesablamaq, alıcıdan onu tutmaq, büdcə ilə əvəzləşmə aparmaq, vergini büdcəyə köçürmək) icra edə bilmədiyi üçün qanun bu vəzifələri qeyri-rezidentin xidmətini (işini) alan Azərbaycan vergi ödəyicisinin üzərinə qoyur. Beləliklə, xaricdən xidmət (iş) satın alan müəssisə bu əməliyyatdan ƏDV hesablamalı (öz vəsaiti hesabına) və büdcəyə köçürməlidir.

Bir qayda olaraq, belə əməliyyatlar zamanı həm də Vergi Məcəlləsinin 125-ci maddəsinə əsasən mənbədə tutulan vergi də yaranır. Alıcı qeyri-rezidentə ödədiyi məbləğdən vergi (Vergi Məcəlləsinin 125-ci maddəsində göstərilmiş dərəcələrlə) tutmalı və büdcəyə köçürməlidir.

Vergi Məcəlləsinin 150.3.2-ci maddəsinə əsasən xaricdən xidmət (iş) alan vergi ödəyicisi Vergi Məcəlləsinin 125-ci maddəsinə əsasən mənbədə tutulmuş vergini gəlirin ödənilməsi rübdən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq vergini büdcəyə köçürməyə borcludur. Başqa sözlə desək, Vergi Məcəlləsinin 125-ci maddəsinə əsasən ödəmə mənbəyində tutulan vergi üzrə vergi tutulan dövrüyyənin baş vermə vaxtı müqavilə məbləğinin qeyri-rezidentə köçürüldüyü vaxt sayılır. Müəssisə mənbədə tutulmuş vergini qeyri-rezidentə ödəmə həyata keçirdiyi rübün bəyannaməsinə daxil etməlidir.

Bəzi mühasiblər səhvən belə hesab edirlər ki, mənbədə ƏDV-ni də müvafiq məbləğ qeyri-rezidentə ödənilən zaman hesablamaq və büdcəyə köçürmək lazımdır. Bu belə deyil! Qeyri-rezident Azərbaycan Respublikasının ərazisində vergi agenti üçün xidmət göstərən (iş yerinə yetirən) zaman ƏDV məqsədləri üçün vergi tutulan əməliyyatın baş vermə vaxtının müəyyənəndirilməsi vergi agentinin (alıcının) ƏDV ödəyicisi olub olmamasından asılıdır.

Vergi Məcəlləsinin 169.4-cü maddəsinə əsasən vergi agenti ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçmişdirsə, hesablanan vergi, əməliyyatın aparıldığı ay üçün ƏDV-nin bəyannaməsi verilərkən ödənilir.

Vergi Məcəlləsinin 169.5-ci maddəsinə əsasən vergi agenti ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçməmişdirsə, o hesablanan vergini bu maddəyə uyğun olaraq qeyri-rezidentə ödəmə verildikdən sonra 7 gün ərzində ödəməyə və növbəti ayın 20-dək müəyyən edilmiş formada ƏDV bəyannaməsi verməyə borcludur.

Beləliklə, vergi agenti ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçmişdirsə, onda hesablanmış vergi xidmətin göstərilməsi (işin yerinə yetirilməsi) haqqında aktın bağlandığı ayın ƏDV bəyannaməsinə daxil edilməlidir. Yox, əgər vergi agenti ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçməmişdirsə, onda ƏDV məqsədləri üçün vergi tutulan əməliyyatın baş vermə vaxtı qeyri-rezidentə ödənişin həyata keçirildiyi vaxtdır və o, hesablanmış vergini qeyri-rezidentə ödəmə verildikdən sonra 7 gün ərzində büdcəyə ödəməlidir. Bundan əlavə belə vergi agenti növbəti ayın 20-dək müəyyən edilmiş formada ƏDV bəyannaməsi təqdim etməlidir.

ƏDV məqsədləri üçün vergi tutulan əməliyyatların aparıldığı vaxt

ƏDV üzrə vergi tutulan əməliyyatların vaxtının düzgün müəyyənəndirilməsi üçün Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş aşağıdakı qaydaları əldə rəhbər tutmaq lazımdır:

1. Ümumi qaydaya əsasən vergi tutulan əməliyyatın vaxtı həmin əməliyyat üçün malların təqdim olunduğu (qaimə-faktura ilə təsdiq edilir) və ya işlərin görüldüyü, xidmətlərin göstərildiyi (aktla təsdiq edilir) tarixdən 30 gün müddətində "ödəmə həyata keçirildikdə, ödəmənin həyata keçirildiyi gün hesab olunur. Bu zaman alıcıya elektron vergi hesab-fakturasının verilmə tarixi heç bir əhəmiyyət kəsb etmir.

2. Əgər ödəniş malların təqdim edildiyi, işlərin görüldüyü, xidmətlərin göstərildiyi tarixdən 30 gün ərzində həyata keçirilmirsə, onda ƏDV üzrə vergi tutulan əməliyyatın vaxtı aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

2.1. vergi hesab-fakturası malların təqdim olunduğu, işlərin yerinə yetirildiyi, xidmətin göstərildiyi tarixdən sonrakı 5 gün ərzində verilmişsə - vergi hesab-fakturasının verildiyi tarixə;

2.2. vergi hesab-fakturası malların təqdim olunduğu, işlərin yerinə yetirildiyi, xidmətin göstərildiyi tarixdən sonrakı 5 gün ərzində verilməmişsə - malların təqdim olunduğu, işlərin yerinə yetirildiyi, xidmətin göstərildiyi tarixə.

3. malların göndərilməsi onların daşınmasını nəzərdə tutursa:

3.1. ödəmə malların göndərildiyi tarixdən 30 gün müddətində həyata keçirilmişsə - vergi hesab-fakturasının verilmə vaxtından asılı olmayaraq ödəmə tarixinə;

3.2. ödəmə malların göndərildiyi tarixdən 30 gün müddətində həyata keçirilməmişsə:

3.2.1. vergi hesab-fakturasının verildiyi tarixə - əgər vergi hesab-fakturası daşınmanın başlandığı tarixdən sonrakı 5 gün ərzində verilmişsə;

3.2.2. daşınmanın başlandığı vaxtda - əgər vergi hesab-fakturası daşınmanın başlandığı tarixdən sonrakı 5 gün ərzində verilməmişsə.

İndi isə bu qaydaların tətbiqinə şərti misallar üzərində nəzərdən keçirək.

Misall 1. Müəssisə 28 mart 2019-cu il tarixində malı alıcıya göndərmişdir. 1 aprel 2019-cu il tarixində alıcıya elektron vergi hesab-fakturası təqdim edilmişdir. 15 aprel 2019-cu il tarixində alıcıdan ödəniş daxil olmuşdur.

Bu halda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı 15 aprel 2019-cu il tarixi hesab ediləcəkdir.

Misal 2. Müəssisə 28 mart 2019-cu il tarixində malı alıcıya göndərmişdir. 1 aprel 2019-cu il tarixində alıcıya elektron vergi hesab-fakturası təqdim edilmişdir. 30 aprel 2019-cu il tarixində alıcıdan ödəniş daxil olmuşdur.

Bu halda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı 1 aprel 2019-cu il tarixi hesab ediləcəkdir.

Misal 3. Müəssisə 28 mart 2019-cu il tarixində malı alıcıya göndərmişdir. 5 aprel 2019-cu il tarixində alıcıya elektron vergi hesab-fakturası təqdim edilmişdir. 30 aprel 2019-cu il tarixində alıcıdan ödəniş daxil olmuşdur.

Bu halda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı 28 mart 2019-cu il tarixi hesab ediləcəkdir.

1-ci misaldə ödəniş mal alıcıya təqdim edildikdən sonra 18 gün ərzində, yəni Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş 30 günlük müddət ərzində daxil olmuşdur. Odur ki, vergi tutulan əməliyyatın vaxtı ödəniş günü, yəni 15 aprel 2019-cu il tarixi götürülür.

Bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləği 2019-cu ilin aprel ayının bəyannaməsinə daxil edilməlidir.

2-ci misalda ödəniş mal alıcıya təqdim edildikdən sonra 33 gün ərzində, yəni Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş 30 günlük müddət keçdikdən sonra daxil olmuşdur. Elektron vergi hesab-faktura isə Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş 5 günlük müddət ərzində alıcıya təqdim edilmişdir. Oudur ki, vergi tutulan əməliyyatın vaxtı elektron vergi hesab-fakturasının verildiyi gün, yəni 1 aprel 2019-cu il tarixi götürülür.

Bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləği 2019-cu ilin aprel ayının bəyannaməsinə daxil edilməlidir.

3-cü misalda ödəniş mal alıcıya təqdim edildikdən sonra 33 gün ərzində, yəni Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş 30 günlük müddət keçdikdən sonra daxil olmuşdur. Elektron vergi hesab-faktura isə mal alıcıya təqdim edildikdən sonra 8 gün ərzində, yəni Vergi Məcəlləsinin 166.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş 5 günlük müddət keçdikdən sonra alıcıya təqdim edilmişdir. Oudur ki, vergi tutulan əməliyyatın vaxtı malın alıcıya təqdim edildiyi gün, yəni 28 mart 2019-cu il tarixi götürülür.

Bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləği 2019-cu ilin mart ayının bəyannaməsinə daxil edilməlidir.

Yuxarıdakı misallardan göründüyü kimi, mühasib üç mümkün tarixdən birini düzgün seçməlidir:

1. malın (işin, xidmətin) alıcıya təqdim edildiyi tarix;
2. alıcıya elektron vergi hesab-fakturasının verildiyi tarix;
3. alıcıdan ödənişin daxil olduğu tarix.

ƏDV üzrə vergi tutulan əməliyyatın vaxtının müəyyən edilməsinin bu qaydası kifayət qədər mürəkkəbdir və mühasiblərdən bu tarixlərlə diqqətli olmağı tələb edir.

Bundan başqa, bəzi hallarda müəssisə ƏDV üzrə dəqiqləşdirilmiş bəyannamə təqdim etməli olacaqdır. Məsələn, 3-cü misalda 20 aprel 2019-cu il tarixinədək müəssisə 2019-cu ilin mart ayı üçün ƏDV bəyannaməsinə təqdim etməlidir. Lakin 20 aprel 2019-cu il tarixinədək vergi ödəyicisi bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləğini 2019-cu ilin mart ayı üçün ƏDV bəyannaməsinə daxil edə bilməz, çünki ödənişin əsas götürülməsi üçün müəyyən edilmiş 30 günlük müddətin bitməsinə hələ 7 gün qalır. Buna görə də vergi ödəyicisi 2019-cu ilin mart ayı üçün ƏDV bəyannaməsinə bu əməliyyat üzrə vergi tutulan əməliyyatın vaxtını dəqiqləşdirərək təqdim edir. Əgər alıcı malın dəyərini aprelin 27-dək ödəsə, onda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı aprel ayına düşəcək və vergi ödəyicisinin təqdim etdiyi 2019-cu ilin mart ayı üçün ƏDV bəyannaməsinə aidliyyəti olmayacaq. Yox, əgər malın dəyərini aprelin 27-dən sonra ödəsə, onda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı malın alıcıya təqdim edildiyi vaxt, yəni 28 mart 2019-cu il tarixi hesab olunacaqdır. Bu halda vergi ödəyicisi 2019-cu ilin mart ayı üçün təqdim etdiyi ƏDV bəyannaməsinə dəqiqləşdirməli olacaqdır.

Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla əvvəlki hesabat dövrləri üzrə təqdim edilmiş hesabatlardakı məlumatlar ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmadığı hallarda vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin hesabat dövrü üçün dəqiqləşdirilmiş hesabat təqdim edilməlidir. Bu maddənin tələblərinə uyğun olaraq yuxarıda göstərilən hallarda vergi ödəyicisi ƏDV üzrə təqdim etdiyi bəyannaməni dəqiqləşdirməlidir. Belə dəqiqləşdirmə yeni (dəqiqləşdirilmiş) ƏDV bəyannaməsinin təqdim edilməsi yolu ilə həyata keçirilməlidir (bu fikir Vergilər Nazirliyinin cavabı ilə təsdiq olunur).

Avans alındıqda ƏDV üzrə vergi tutulan əməliyyatın vaxtı

Vergi Məcəlləsinin 166.2-ci maddəsinə əsasən ödəmə bu Məcəllənin 166.1.1-ci və ya 166.1.2-ci maddələrində göstərilən müddət başlanandanakı həyata keçirildikdə, ödəmədən sonrakı 5 gün ərzində ƏDV-nin elektron vergi hesab-fakturası verilmirsə, vergi tutulan əməliyyat ödəmə həyata keçirildikdə aparılmış sayılır. Vergi tutulan əməliyyat üçün iki və ya daha çox ödəmə aparılırsa, hər ödəmə ödəniş miqdarında ayrıca əməliyyat üçün həyata keçirilmiş sayılır.

Beləliklə, əgər ödəniş avans formasında həyata keçirilmiş və avansın daxil olduğu gündən sonrakı 5 gün ərzində ƏDV-nin elektron vergi hesab-fakturası verilmirsə, ƏDV üzrə vergi tutulan əməliyyat ödəmə həyata keçirildikdə aparılmış sayılır.

Məsələn xidməti təcrübəsi göstərir ki, bəzi mühasiblər Vergi Məcəlləsinin 166.2-ci maddəsindəki «ödəmədən sonrakı 5 gün ərzində ƏDV-nin elektron vergi hesab-fakturası verilmirsə» ifadəsini düzgün başa düşməzlər və alıcıya alınmış avans məbləğinə elektron vergi hesab-fakturası təqdim edirlər. Birmənalı qəbul etmək lazımdır ki, Vergi Məcəlləsinin 176.3-cü maddəsinə əsasən vergi ödəyicisi malın alıcısına (işlərin, xidmətlərin sifarişçisinə) elektron vergi hesab-fakturasını mal göndəriləndən (iş görüldəndən, xidmət göstəriləndən) sonra 5 gündən gec olmayaraq verməyə borulur. Başqa sözlə desək, elektron vergi hesab-fakturası yalnız mal göndəriləndən (iş görüldəndən, xidmət göstəriləndən) sonra alıcıya verilməlidir.

Bunu da yadda saxlamaq lazımdır ki, ödənilmiş avans məbləğinə, yəni mal göndərilməyincə, iş görülməyincə, xidmət göstərilməyincə, alınmış elektron vergi hesab-fakturasını əvəzləşdirməyə təqdim etmək olmaz. Bu Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 28 sentyabr tarixli 156 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Elektron vergi hesab-fakturalarının ətbiqi, uçotu və istifadə Qaydaları»nın 4.5-ci bəndində dəqiq göstərilir.

... 4.5. Elektron vergi hesab-fakturası malların (işlərin, xidmətlərin) alıcıya (sifarişçiyə) təqdim edilməsi barədə məlumatları özündə əks etdirən sənədlər (qaimələr, qəbzlər, müqavilələr (əqdər), təhvil-təslim aktları və s.) əsasında doldurulmalı və bu barədə məlumat elektron vergi hesab-fakturasının "Əsas" rekvizitində öz əksini tapmalıdır. Təsdiqedicisi sənədlər olmadıqda, elektron vergi hesab-fakturası ƏDV-nin və əksizin əvəzləşdirilməsinə əsas vermir...

Alınmış avans məbləğinə alıcıya mal (iş, xidmət) təqdim ediləndəki satıcı tərəfindən elektron vergi hesab-fakturasının verilməsi qanun pozuntusu olsa da, belə elektron vergi hesab-fakturasını verilməsinə görə məsuliyyət nəzərdə tutulmamışdır. Lakin belə elektron vergi hesab-fakturasını əvəzləşməyə təqdim edən alıcı maliyyə sanksiyasına məruz qalacaqdır.

Beləliklə, yuxarıda söylənilənləri yekunlaşdıraraq:

1. Avans alınması satıcı üçün ƏDV-yə cəlb edilən əməliyyatdır.
2. Avans məbləğinə elektron vergi hesab-fakturası verilməməlidir. Elektron vergi hesab-fakturası mal göndəriləndən (iş görüldəndən, xidmət göstəriləndən) sonra 5 gündən gec olmayaraq alıcıya verilməlidir.
3. Satıcı səhvə edərək alıcıya avans üçün elektron vergi hesab-fakturası verməmiş, alıcı malı (iş, xidməti) qəbul etməyincə onu əvəzləşməyə təqdim edə bilməz.
4. Avans alınarkən vergi tutulan əməliyyatın vaxtı elektron vergi hesab-fakturasının verildiyi tarix hesab olunur (bu şərtlə ki, elektron vergi hesab-fakturası düzgün verilmiş olsun).
5. Əgər elektron vergi hesab-fakturası avansın alındığı tarixdən sonra 5 gün ərzində verilməyib, onda vergi tutulan əməliyyatın vaxtı avansın alındığı tarix hesab edilir.

Misal 4. Müəssisə gələcəkdə alıcıya göndərəcəyi malların haqqını 2019-cu il martın 29-da qabaqcadan almışdır. Mal alıcıya 2019-cu il aprelin 1-də göndərilmişdir və e-lə həmin gün elektron vergi hesab-fakturası alıcıya təqdim edilmişdir.

Bu halda vergi tutulan əməliyyat 2013-cü il aprelin 1-də aparılmış sayılır.

Misal 5. Müəssisə gələcəkdə alıcıya göndərəcəyi malların haqqını 2019-cu il martın 29-da qabaqcadan almışdır. Mal alıcıya 2019-cu il aprelin 1-də göndərilmişdir. Elektron vergi hesab-fakturası alıcıya 5 aprel 2019-cu il tarixində təqdim edilmişdir.

Bu halda vergi tutulan əməliyyat 2013-cü il martın 29-da aparılmış sayılır.

4-cü misalda elektron vergi hesab-fakturası alıcıya avansın alındığı tarixdən 3 gün sonra (daha dəqiq 3-cü gün), yəni qanunla müəyyən edilmiş 5 günlük müddət ərzində verilmişdir. Buna görə də vergi tutulan əməliyyatın vaxtı alıcıya elektron vergi hesab-fakturasının verildiyi tarix, yəni 2019-cu il aprelin 1-i hesab olunur.

Bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləği 2019-cu ilin aprel ayının bəyannaməsinə daxil edilməlidir.

5-ci misalda elektron vergi hesab-fakturası alıcıya avansın alındığı tarixdən 6 gün sonra (daha dəqiq 7-ci gün), yəni qanunla müəyyən edilmiş 5 günlük müddət başa çatdıqdan sonra verilmişdir. Buna görə də vergi tutulan əməliyyatın vaxtı avansın alındığı tarix, yəni 2019-cu il martın 29-u hesab olunur.

Bu əməliyyat üzrə ƏDV məbləği 2019-cu ilin mart ayının bəyannaməsinə daxil edilməlidir.

Vergi tutulan əməliyyat üçün iki və ya daha çox ödəmə aparılırsa, hər ödəmə ödəniş miqdarında ayrıca əməliyyat üçün həyata keçirilmiş sayılır.

Misal 6. Müəssisə gələcəkdə alıcıya göndərəcəyi malların haqqı kimi, qabaqcadan iki dəfə avans ödəmə almışdır: martın 29-da - 11.800 manat (o cümlədən 1.800 manat ƏDV) və aprelin 5-də - 22.600 manat (o cümlədən 3.600 manat ƏDV). Mal alıcıya mayın 10-da göndərilmişdir və e-lə həmin gün elektron vergi hesab-fakturası alıcıya təqdim edilmişdir.

Bu halda 10.000 manat məbləğində vergi tutulan əməliyyat martın 29-da, 20.000 manat vergi tutulan əməliyyat isə aprelin 5-də aparılmış sayılır.

Bu əməliyyatlar üzrə 1.800 manat məbləğində ƏDV mart ayı üçün vergi bəyannaməsinə, 3.600 manat məbləğində ƏDV isə aprel ayı üçün vergi bəyannaməsinə daxil ediləcəkdir.

Vergi Məcəlləsinin 166.3-cü maddəsinə əsasən xidmətlər müntəzəm və ya daimi əsasda göstərilirsə, xidmətlərin göstərilməsi vaxtı bu əməliyyatın hər hansı hissəsi üçün hər dəfə ƏDV-nin elektron vergi hesab-fakturasının verildiyi vaxt, yəni ödəmə əvvəl həyata keçirilmiş, əməliyyatın hər hansı hissəsinin ödənilməsi vaxtı sayılır.

Misal 7. Müəssisə müştəriyə məxsus avadanlığa xidmət göstərmək barədə 1 il müddətinə müqavilə bağlamışdır. Müqavilə məbləği 141.500 manatdır (o cümlədən 21.600 manat ƏDV). Hər ayın axıruncu günündə müəssisə müştəri ilə 11.800 manatlıq (o cümlədən 1.800 manat ƏDV) akt imzalayır və bu məbləğ üçün elektron vergi hesab-fakturası təqdim edir.

Bu halda müəssisə hər ay 1.800 manat ƏDV-ni həmin ay üçün vergi bəyannaməsinə daxil edəcəkdir.

Misal 8. Müəssisə müştəriyə məxsus avadanlığa xidmət göstərmək barədə 1 il müddətinə müqavilə bağlamışdır. Müqavilə məbləği 141.500 manatdır (o cümlədən 21.600 manat ƏDV). Hər rübün birinci ayının ilk günündə (yanvarın 1-də, aprelin 1-də, iyulun 1-də və oktyabrın 1-də) müştəri müqavilə məbləğinin 1/4 hissəsi həcmində, yəni 35.400 manat (o cümlədən 5.400 manat ƏDV) avans ödəyir. Hər rüb başa çatanda müəssisə müştəri ilə bu məbləğ üçün akt imzalayır və müştəriyə elektron vergi hesab-fakturası təqdim edir.

Bu halda vergi tutulan əməliyyatlar yanvarın 1-də, aprelin 1-də, iyulun 1-də və oktyabrın 1-də aparılmış sayılır. Müəssisə həmin əməliyyatlar üzrə yanvar, aprel, iyul və oktyabr aylarının hər biri üçün 35.400 manat məbləğində ƏDV-ni vergi bəyannaməsinə daxil edəcəkdir.

İdxal edilmiş mallar təqdim edildikdə vergi tutulan əməliyyatın aparılması vaxtı yuxarıda göstərilən qaydada müəyyən edilir.

ƏDV ödəməklə (sonradan büdcə ilə əvəzləşdirmə aparılmaqla) əldə edilmiş mallardan (işlərdən, xidmətlərdən) qeyri-kommersiya məqsədləri üçün istifadə edildikdə vergi tutulan əməliyyatın aparılması vaxtı həmin mallardan müəssisənin qeyri-kommersiya sahəsində istifadə edilməsinə başlandıqı vaxt, yaxud işlərin görülməsi (xidmətlərin göstərilməsi) barədə aktın imzalandığı vaxt sayılır.

Misal 9. Müəssisə martın 10-da 11.800 manatlıq (o cümlədən 1.800 manat ƏDV) yataq ləvazimatı almışdır. Mart ayında malgöndərənə ödənilmiş ƏDV malgöndərəninin təqdim etdiyi elektron vergi hesab-fakturasına əsasən büdcə ilə əvəzləşdirilmişdir. Aprelin 18-də göstərilən mallar müəssisənin balansında olan yataqxanaya verilmişdir.

Bu halda aprel ayında müəssisə 1.800 manat ƏDV hesablamalı və bu məbləği vergi bəyannaməsinə daxil etməlidir.

Vergi ödəyicisi öz işçilərinə və ya digər şəxslərə haqqı ödənilməklə və ya əvəzsiz qaydada mal verdikdə, onların xeyrinə iş gördükdə və ya xidmət göstərdikdə, habelə mal mübadiləsi əməliyyatı aparmış olduqda vergi tutulan əməliyyatın aparılması vaxtı həmin malların göndəriləndiyi, işlərin görüldüyü, xidmətlərin göstərildiyi vaxt sayılır.

Misal 10. Mart ayının 7-də müəssisə qadın işçilərinə 8 mart Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibətilə 1.180 manat (o cümlədən, ƏDV - 180 manat) dəyərində hədiyyə vermişdir. Bu halda 1000 manat dəyərində vergi tutulan əməliyyat mart ayının 7-də baş verdiyi hesab olunur.

Mart ayı üçün bu əməliyyata görə müəssisə 180 manat ƏDV hesablamalı və bəyannaməyə daxil etməlidir.

Vergi ödəyicisinin ƏDV-nin ödəyicisi kimi qeydiyyatı ləğv edilirsə, ləğv etmə vaxtı onun sahibliyində qalan mallar ƏDV-nin məqsədləri üçün ləğv etmənin qüvvəyə minməsindən bilavasitə əvvəlki gün təqdim edilən mallar kimi qiymətləndirilir.

Misal 11. Vergi ödəyicisinin ƏDV-nin ödəyicisi kimi qeydiyyatının ləğv edilməsi 2019-cu il martın 10-da qüvvəyə minmir. Həmin tarixdə vergi ödəyicisinin sahibliyində bazar dəyəri 11.800 manat (o cümlədən 1.800 manat ƏDV) olan mal var. ƏDV-nin məqsədləri üçün belə hesab ediləcəkdir ki, həmin mallar 2019-cu il martın 9-da təqdim edilmişdir. Bu halda müəssisə 1.800 manat ƏDV-ni may ayı üçün vergi bəyannaməsinə daxil etməlidir.